

Periode 4 - Veenontginning en vroeg-maritieme ontwikkelingen (800 v. Chr. - 1250 na Chr.)

Archeologische zone 4.2 Flevomeer/ Almere/Zuiderzee

In de tweede helft van deze periode worden de Flevomeren steeds groter. De meren smelten samen tot het Almere en er ontstaat een open verbinding met de Waddenzee via het Vlie waarbij de zoute/brakke Zuiderzee ontstaat waar sprake is van getijdendynamiek. Gedurende deze ontwikkelingen zal het water met schepen bevaren zijn. De Romeinen voeren al over de Flevomeren (*Cassius Dio, Historiae Romanae LIV*) en Bonifatius over het Almere (*Vita Bonifatii*). Archeologisch is er echter weinig bekend over de vroeg-maritieme geschiedenis van het gebied.

Voor deze vroeg-maritieme ontwikkelingen valt geen zoning te maken en daarom geldt dit onderzoeksthema in het hele gebied. Wel verdient het onderzoeksthema extra aandacht rondom havens, eilanden en riviermondingen, zoals de IJssel, de Vecht, de Eem en het IJ en de bekende handelsnederzettingen uit deze tijd zoals Medemblik, Stavoren, Oud-Naarden, Muiden, Harderwijk, Elburg en het eiland Wieringen. In deze aandachtsgebieden is mogelijk sprake van vondstconcentraties, omdat daar sprake was van meer activiteit in het verleden, in havenplaatsen komen mens en landing samen, wordt gehandeld en uitgewisseld waardoor de kans ook groter is dat resten van deze activiteiten in het bodemarchief zijn opgenomen. De onderzoeksvragen verschillen niet in deze gebieden, maar er zou wel extra aandacht aan geschonken moeten worden. De grote van het aandachtsgebied zou afhankelijk moeten zijn van de invloedssfeer van de haven en/of de natuurlijke omstandigheden in het gebied.

Onderzoeksthema 4.2a Vroeg-maritieme ontwikkelingen (Flevomeer/Almere/Zuiderzee)

Dat er al vóór 1250 voor Christus maritieme ontwikkelingen zijn geweest in het gebied is wel duidelijk, maar behalve in de handelssteden zelf zijn er tot op heden geen sporen van gevonden. De Friezen hadden bijvoorbeeld al een vloot die in de achtste eeuw door Karel de Grote werd vernietigd. In de negende eeuw

kwamen de Noormannen naar Nederland waarvan zeker is dat ze op Wieringen zijn geweest en ook in Zutphen en Deventer. Het lijkt er dus op dat ze stroomopwaarts het Vlie zijn gevaren. Van verschillende andere plaatsen zoals Medemblik en Stavoren is ook bekend dat ze al in de Vroege Middeleeuwen belangrijke handelsnederzettingen waren en Texel en Westergo aan weerszijden van het Vlie waren in de Romeinse tijd en Vroege Middeleeuwen tamelijk dichtbevolkte gebieden.¹ Meer regionaal zal er naar alle waarschijnlijkheid ook transport hebben plaatsgevonden over water en de kustbewoners zullen ook al gevestigd hebben. Er zijn echter nog nooit directe aanwijzingen voor gevonden. Het Vlie is sinds de Middeleeuwen sterk verbreed en de ondergrond is grotendeels geërodeerd waardoor sporen in die zone zijn weggespoeld. We weten echter niet precies waar het Vlie heeft gelegen en hoe breed de stroom was. Als gevolg van deze erosie zullen (delen van) scheepswrakken uit deze vroeg-maritieme periode schaars zijn. Het is echter wel van belang om rekening te houden met dit onderzoeksthema in de gebieden die geen zware

¹ Besteman, 1974; De Koning, 2018; Van Popta 2020.

erosie hebben gekend. Daarnaast is het van belang om te beseffen dat scheepshout op het vasteland ook secundair gebruikt kan zijn, in constructies zoals waterputten, kades etc. Vragen waar eventuele vondsten aan bij kunnen dragen zijn: Hoe functioneerden emporia en andere vroegmiddeleeuwse centra en handelsnederzettingen binnen internationale handelsnetwerken, en ook lokaal?² Welke rol speelde scheepvaart in de militaire en handelsinfrastructuur tijdens de Romeinse tijd?³

² NOaA 2.0, vraag 72.

³ NOaA 2.0, vraag 65.

Besteman, J. C., 1974: Carolingian Medemblik, *Berichten van de Rijksdienst Voor Het Oudheidkundig Bodemonderzoek* 24, 43–106.

De Koning, J. 2018: Trans Flehum. Wijnaldum, Den Burg, Texel, Westergo: het Vlie als verbinder en grens. In A. Nieuwhof, E. Knol, & J. Schokker (red.) *Fragmenten uit de rijke wereld van de archeologie. Opgedragen aan Ernst Taayke*, Groningen. (Jaarverslagen van de vereniging voor terpenonderzoek 99).

Van Popta Y., 2020: *When the shore becomes the sea. New maritime archaeological insights on the dynamic development of the northeastern Zuyder Zee region (AD 1100 – 1400), the Netherlands, Groningen.*

Heeft u vragen?

Bel dan 033 – 421 7 456 of stuur een mail naar info@cultureelerfgoed.nl.
www.cultureelerfgoed.nl

Teksten gerealiseerd door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed i.s.m. Mooi Noord Holland

Kaartmateriaal: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed i.s.m. Vestigia BV

Aan deze uitgave kunnen geen rechten worden ontleend.

November 2020

Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Smallepad 5, 3811 MG Amersfoort.

Met kennis en advies geeft de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed de toekomst een verleden.